

Avdelningen för domstolsutveckling

Justitiedepartementet
103 33 Stockholm

Remissyttrande över betänkandet Färre i häkte och minskad isolering (SOU 2016:52)

Ert diarienummer Ju2016/05918/Å

Domstolsverket välkomnar att bestämmelserna om användning av häktning och restriktioner m.m. ses över. Verket ställer sig bakom de utgångspunkter utredningen grundat sina förslag på. Utredningens förslag är välgrundade och skapar förutsättningar för en effektivare och bättre avvägd användning av tvångsmedlen. Domstolsverket tillstyrker i huvudsak de förslag som läggs fram. Nedan lämnar Domstolsverket synpunkter i några frågor.

Utformningen av nya regler om alternativa tvångsmedel

Domstolsverket instämmer i utredningens förslag att Kriminalvården ska göra en lämplighetsutredning inför beslut om hemarrest eller områdesarrest. Det bör dock förtydligas i vilka fall och vid vilken tidpunkt begäran ska göras av rätten respektive av åklagaren.

Bör åklagaren åläggas att redovisa tidsplan?

Utredningen föreslår att åklagaren inför eller vid varje omhäkningsförhandling ska redovisa en tidsplan för förundersökningen och att den ska dokumenteras i rättens protokoll. Domstolsverket anser dock att tidsplanen ska redovisas redan i samband med att åklagaren begär förlängd tid för att väcka åtal. En sådan ordning ger bättre underlag dels för den misstänkte och dennes försvarare att ange inställning till begäran om förlängning, dels för rätten att bedöma om en förhandling uppenbart skulle vara utan betydelse. Det är också en enklare, tydligare och mer effektiv lösning att åklagaren presenterar tidsplanen skriftligt än att rätten dokumenterar den i protokollet från häktningförhandlingen. På så sätt undviks dubbelarbete och risk för missuppfattningar.

Bör reglerna ändras för att öka möjligheten till kombinerade häktnings- och huvudförhandlingar och i så fall hur?

Utredningen föreslår att tingsrätten ska vara domför med en lagfaren domare i mål om brott för vilket inte är föreskrivet svårare straff än fängelse i högst två år när sådant mål avgörs slutligt i samband med kombinerad häktnings- och huvudförhandling. Domstolsverket tillstyrker i och för sig förslaget, men anser att det inte finns skäl att begränsa det till att enbart avse mål som avgörs genom gemensam häktnings- och huvudförhandling. Från principiella utgångspunkter framstår det inte som motiverat att ha en särskild ordning för rättens sammansättning i mål där den tilltalade är frihetsberövad.

I betänkandet Nämndemannaupdraget – breddad rekrytering och kvalificerad medverkan (SOU 2013:49), föreslog Nämndemannautredningen bl.a. att tingsrätten vid huvudförhandling i brottmål ska vara domför med en lagfaren domare om det inte för något av de brott som prövas i målet är föreskrivet svårare straff än fängelse i två år. Domstolsverket tillstyrkte detta förslag. Reformen är fortsatt angelägen, inte minst mot bakgrund av att ersättningar till nämndemän kan förväntas öka eftersom det kan förutses att allt fler nämndemän kommer att vara yrkesverksamma och därmed kosta mer.

Domstolsverket förordar att det nu aktuella förslaget samordnas med det som Nämndemannautredningen lämnade, dvs. att tingsrätten vid huvudförhandling i brottmål, oavsett om den tilltalade är frihetsberövad eller inte, ska vara domför med en lagfaren domare om det inte för något av de brott som prövas i målet är föreskrivet svårare straff än fängelse i två år.

Om förslaget i denna del ska genomföras utan den utvidgning som Domstolsverket förordar, bör det övervägas vilken innebörd begreppet ”kombinerad häktnings- och huvudförhandling” ska ges och om det är lämpligt att införa det i rättegångsbalken.

Hur säkerställer man behovet av offentlig försvarare när det uppkommer utanför domstolens kontors- eller beredskapstid?

Domstolsverket tillstyrker förslaget att åklagare, om det finns risk för att en utredning onödigt fördröjs, interimistiskt får förordna en offentlig försvarare för en misstänkt; det finns behov av att snabbare än idag kunna förordna försvarare utanför domstolarnas kontors- och beredskapstid. Ur objektivitetssynpunkt är det viktigt att det är tydligt och transparent hur tingsrätterna tar fram listor på vilka advokater som åklagare kan tillfråga utanför domstolarnas kontors- och beredskapstid och hur åklagare ska tillämpa listorna. Om listorna hanteras på detta sätt anser Domstolsverket att det är en tillräcklig garanti för att åklagare ska uppfattas som objektiva när de förordnar försvarare.

Enligt förslaget ska åklagarens beslut snarast lämnas över till rättens prövning. Av författningskommentaren framgår att rättens prövning ska innefatta alla de vanliga momenten vid ett förordnande. Det bör enligt Domstolsverkets mening klargöras vad rättens prövning ska innebära i praktiken; ska rätten slutligt förordna den offentliga försvararen om rätten anser att det interimistiska förord-

nandet ska stå kvar eller innefattar beslutet en överprövning av åklagarens beslut?

Konsekvenser av förslagen

De förslag som presenterats är välkomna och välmotiverade. Domstolsverket konstaterar emellertid att förslagen innebär mer omfattande och tidskrävande häktningsförhandlingar innefattande bl.a. prövningar av ytterligare alternativ till häktning, utförligare restriktionsprövningar och genomgång av tidsplaner. Häktningsförhandlingar utgör redan idag en inte obetydlig del av verksamheten på de allmänna domstolarna. Det är viktigt att domstolarna ges goda förutsättningar att ägna den tid som behövs åt att pröva dessa frågor. Det är sannolikt att förslagen kommer innebära ökad arbetsbelastning och kostnadsökningar. Det är svårt att med någon grad av exakthet uppskatta de totala ekonomiska konsekvenser som följer av utredningens förslag.

Verket vill också framhålla att omställningskostnader kommer att uppstå för Sveriges Domstolar, främst i form av utvecklings-, utbildnings och informationsinsatser. Dessa kostnader bedöms i dagsläget kunna rymmas inom befintliga anslag.

Detta yttrande har beslutats av chefsjuristen Petter Franke. Föredragande har varit hovrättsassessorn Kristin Holgersson.

Petter Franke

Kristin Holgersson